

Kijk op urban sports

Een verkenning en afbakening van het begrip urban sports

Laura van der Meijde

Arnold Bronkhorst

Ine Pulles

Kijk op urban sports

Een verkenning en afbakening van het begrip urban sports

Met steun van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Laura van der Meijde
Arnold Bronkhorst
Ine Pulles

© Mulier Instituut
Utrecht, december 2022

Mulier Instituut
sportonderzoek voor beleid en samenleving

Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | I www.mulierinstituut.nl
E info@mulierinstituut.nl | T [@mulierinstituut](https://www.mulierinstituut.nl)

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	4
2.	Wat is urban sports?	6
2.1	Beoefening met 'de stad als speelveld'?	6
2.2	Urban sports als culturele uiting	7
2.3	De rol van competitie	8
3.	Toewerken naar een definitie	10
3.1	Afbakening urban sportvormen	10
4.	Richting aan vervolgonderzoek	12
	Literatuurlijst	13

1. Inleiding

Het sportlandschap is voortdurend aan verandering onderhevig. Met name individuele (duur)sporten die geschikt zijn om in de openbare ruimte te beoefenen, zoals hardlopen, fietsen en buitenfitness, groeiden de laatste decennia in populariteit (Prins et al., 2021; Van den Dool, 2017). Deze sporten lijken geliefd vanwege hun ongeorganiseerde karakter: men sport graag waar en wanneer het uitkomt zonder afhankelijk te zijn van verenigingen of vastgestelde trainingstijden (Van den Dool, 2016).

Aansluitend op deze trend is de opkomst van activiteiten die zich laten vangen onder de noemer *urban sports*; een term die volgens verschillende auteurs moet worden gezien als verzamelnaam van diverse sporten met een vrij en ongeorganiseerd karakter die beoefend worden in een stedelijke omgeving en zich kenmerken door een sterke verbondenheid aan een grootstedelijke jongerencultuur (Hoyng, 2018; Bruggeling & Batenburg-Eddes, 2020; SELLERING, 2021). Onderzoekers en beleidsmakers gebruiken *urban sports* als paraplubegrip voor een breed palet aan sportieve activiteiten. Voorbeelden zijn skateboarden en varianten als inlineskaten en stuntsteppen, freerunning en parkour, tricking, freestyle BMX'en, calisthenics, 3x3 basketbal en diverse vormen van straatvoetbal, zoals panna- en freestyle voetbal (Giebels et al., 2018; Sportraad Amsterdam, 2020; Bruggeling & Batenburg-Eddes, 2020).

Met name grootstedelijke gemeenten zien *urban sports* steeds vaker als een belangrijk onderdeel van hun sportbeleid (Gemeente Eindhoven, 2021; Gemeente Rotterdam, 2018; Gemeente Arnhem, 2020, Gemeente Amsterdam, 2021). Hiervoor kunnen we drie oorzaken aanwijzen. Gemeenten bouwen faciliteiten (zoals skateparken, calisthenicsparken en urban playgrounds) en organiseren evenementen om voor sport moeilijk te bereiken jongeren in beweging te brengen (Hoyng, 2018; Van Bommel, 2021). Een plek waar 'urban' sporters samenkomen beschouwen zij bovendien als belangrijk onderdeel van een inclusieve leefomgeving (Gemeente Arnhem, 2020; Gemeente Amersfoort, 2019). Ten derde kan een levendige *urban sports scene* bijdragen aan een hip imago van een stad (Hoyng, 2018; Donker, 2009; Gemeente Amsterdam, 2021).

Vanwege de toenemende behoefte van beleidsmakers om *urban sports* te stimuleren en een plek te geven in de stad, ontstaat bij overheden op verschillende niveaus behoefte aan meer inzicht in de aard en omvang van *urban sports*. Hoe populair zijn de 'urban' sporten daadwerkelijk? En wie zijn de beoefenaars? Om te komen tot goed onderbouwd sportbeleid dat aansluit op de behoeften van *urban sports* zelf, is kennis van deze en soortgelijke vraagstukken nodig. Onderzoek op dit gebied staat echter voor een uitdaging. Op dit moment ontbreekt namelijk een eenduidige betekenis van *urban sports*. De kenmerken die worden beschouwd als typerend voor *urban sports* en die *urban sports* daarmee moeten onderscheiden van andere, traditionelere sportvormen, verschillen per gemeente. Daardoor laten *urban sports* zich moeilijk afbakenen en meten.

In gemeentelijke beleidsplannen zien we dat *urban sports* volgens sommige gemeenten uitsluitend zijn ontstaan op straat (Giebels et al., 2018). Andere benoemen juist het bestaan van een hechte 'community' als meest onderscheidende eigenschap (Gemeente Amsterdam, 2021). Enkele beschouwen gemeenten boulderen, sportklimmen (Gemeente Amsterdam, 2019; Gemeente Eindhoven, 2016) en golfsurfen (Gemeente Rotterdam, 2018) als *urban sport*, terwijl deze activiteiten doorgaans niet worden beoefend in een stedelijk omgeving en daarmee niet voldoen aan de kenmerken die *urban sports* volgens andere gemeenten doorgaans typeren. Daartegenover staat dat sommige sporten die zeker geschikt zijn om te beoefenen op straat, zoals freestyle voetbal en *urban hockey*, door enkele gemeenten niet worden erkend als een *urban sport* (Giebels et al, 2018). En hoewel bootcamp volgens velen thuishoort in het rijtje van typische *urban sport*svormen (Hoyng, 2019), spreken anderen juist expliciet uit van niet (Gemeente Rotterdam, 2018).

Deze notitie heeft twee doelen. Het eerste doel is om het begrip *urban sports*, zoals dit in de praktijk wordt toegepast, te verkennen. Dit doen we door in kaart te brengen welke kenmerken onderzoekers en

beleidsmakers momenteel gebruiken om urban sports te beschrijven. Daarbij gaan we in op hoe we het ontstaan van deze kenmerken kunnen begrijpen en bediscussiëren we hoe onderscheidend deze daadwerkelijk zijn. De uitkomsten van deze verkenning geven inzicht in de betekenis(sen) van urban sport en zijn te lezen in hoofdstuk 2. Het tweede doel van deze notitie is om het begrip urban sports te verhelderen. Dit doen we door een eigen, afgebakende definitie van urban sports te formuleren. Hiertoe gebruiken we de inzichten uit de verkenning. Deze nieuwe definitie is te lezen in hoofdstuk 3. In hoofdstuk 4 sluiten we de notitie af met een uitnodiging om met ons mee te denken over vervolgonderzoek naar urban sports.

2. Wat is urban sports?

We belichten een aantal kenmerken die urban sports typeren volgens de huidige literatuur, lokale sportakkoorden en beleidsnota's. We geven inzicht in het ontstaan van deze kenmerken en stellen hun waarde ter discussie - we reflecteren op de vraag hoe onderscheidend deze kenmerken daadwerkelijk zijn. Allereerst bespreken we het kenmerk 'beoefening met de stad als speelveld'. Vervolgens gaan we in op het culturele aspect van urban sports. Het laten zien van trucjes, ofwel het showelement van urban sports, en de hechte gemeenschap, ofwel de community waarmee urban sporters zich identificeren, staan hierin centraal. Tot slot bespreken we de afwijkende rol van competitie binnen de urban sports-gemeenschap.

2.1 Beoefening met 'de stad als speelveld'?

Beoefening van sport in de stedelijke of bebouwde buitenruimte wordt door velen beschouwd als kernelement van urban sports (Bruggeling & Batenburg-Eddes, 2020; Hoyng, 2019; Prins, 2021). In letterlijke zin betekent urban 'stads' of 'stedelijk'. In iets bredere zin: alles wat zich in de stad afspeelt of met de stad kan worden geassocieerd. Waar een aantal auteurs spreken over urban sports als uitsluitend ontstaan op straat en in de stad (Giebels et al., 2018), bieden anderen meer nuance. Zo laten de diverse sportvormen zich onderverdelen in twee categorieën: enerzijds zijn er de sporten die hun oorsprong vinden in de stad, zoals freerunning en (verticaal) skateboarden. Anderzijds spreekt men over 'straatvarianten' van sport, ofwel activiteiten die zich vanuit hun traditionele vorm hebben aangepast aan de bebouwde omgeving, zoals verschillende varianten van (straat)voetbal, (urban) hockey en (3x3) basketbal (Gemeente Rotterdam, 2018; Amersfoort, 2019).

Hoewel veel urban sports bij uitstek geschikt zijn om te beoefenen in de stedelijke openbare ruimte, roept het de vraag op of, in deze letterlijke benadering van 'stadse sporten', een activiteit enkel kan worden bestempeld als 'urban' wanneer die zich daadwerkelijk afspeelt in de stad als speelveld. Dit zou bijvoorbeeld betekenen dat skateboarders en freerunners die hun sport beoefenen in dorpen niet onder urban sporters vallen. De stad laat zich echter lastig afbakenen; het platteland is sinds de 21^e eeuw geen geïsoleerde omgeving meer (De Haan, 2006). Deze ontwikkeling is met name relevant voor de context van Nederland, waar een relatief groot deel van het land is verstedelijkt. Onder andere vanwege de mogelijkheid om met de auto en het openbaar vervoer te reizen vestigen dorpingen zich vaker in de stad en zoeken stedelingen juist de rust op van het platteland. Volgens Donker (2009) vindt hiermee ook een uitwisseling plaats van de stadse gebruiken en cultuur naar het dorp en andersom.

Bovendien ontstaan er steeds meer specifieke voorzieningen waar 'urban' sports beoefend kunnen worden, waardoor de activiteiten niet enkel (meer) plaatsvinden met de stad als speelveld. Deze voorzieningen bevinden zich niet alleen in de openbare buitenruimte. Naast skateparken, urban playgrounds en calisthenicsparken neemt ook het aantal *indoor* urban sporthallen toe (Lucassen & Prins, 2021; Van Bommel, 2021). In deze binnenruimtes kunnen urban sports het hele jaar door beoefend worden: men is minder afhankelijk van het weer. Het ontstaan van meer urban sports-specifieke voorzieningen kan worden gezien als een onderdeel van sportificatie, ofwel het proces van het uitgroeien van sport-achtige vrijetijdsbeoefening tot een volwaardig 'erkende' sport (Hoeijmakers & Romijn, 2018). Het opkomen van binnenaccommodaties die geschikt zijn om typische buitensporten te beoefenen komt voort uit een ontwikkeling die Salome (2012) beschrijft als '*indoorising the outdoors*'.

Tegenstrijdig aan het kenmerk van stedelijkheid dat velen onderstrepen, worden sommige sporten die van oorsprong juist in een natuurlijke omgeving worden beoefend in de praktijk toch bestempeld als 'urban'. Dit zien we bijvoorbeeld in Amsterdam, een gemeente waar veel water beschikbaar is. De gemeente Amsterdam stelt dat enkele watersporten, zoals golfsurfen, kitesurfen, wakeboarden en suppen, maar ook de klim- en

bouldersport over veel van dezelfde karakteristieken beschikken als urban sporten die zich afspelen in de stedelijke omgeving (Amsterdam, 2021). Spektakel, populariteit bij een jong publiek, het anders georganiseerde karakter en de verbondenheid met een bepaalde leefstijl worden beschouwd als gedeelde eigenschappen.

2.2 Urban sports als culturele uiting

De diverse urban sportvormen worden breed erkend als onderdeel van een grootstedelijke jeugdcultuur waar ook stromingen binnen leefstijl, muziek, mode, dans en beeldende kunst toe behoren (Gemeente Rotterdam, 2018; Sportraad Amsterdam, 2020; Giebels et al., 2018). Deze cultuur wordt door marketeers en beleidsmakers de *urban culture* genoemd (Donker, 2009) en komt voort uit een jeugdcultuur waarin jongeren zich afzetten tegen de heersende burgerlijke cultuur (Lucassen, 2021).

Eerder onderzoek onder een aantal Rotterdamse beoefenaars van skaten, freerunnen, dans, straatvoetbal en calisthenics laat zien dat deelnemers de activiteiten niet enkel ervaren als sport, maar ook als een vorm van culturele expressie waar een bepaalde kleding- en muzieksmaak bij komt kijken; een bepaalde leefstijl waarmee zij zich aan elkaar verbinden en onderscheiden van anderen (Bruggeling & Batenburg-Eddes, 2020). Bruggeling en Batenburg-Eddes (2020) laten zien dat deze leefstijl per sport sterk kan verschillen, resulterend in verschillende sub-gemeenschappen met elk hun culturele uitdrukkingen, waarden en ongeschreven regels. Zo hechten skaters, freerunners en straatvoetballers waarde aan het filmen en fotograferen van hun beweegactiviteiten. (Break)dansers spreken uit dat zij het ongeorganiseerde karakter van ‘urban’ in mindere mate ervaren en het bewegen eigenlijk vooral als kunstvorm beschouwen.

Volgens vele auteurs moet de oorsprong van de urban culture gezocht worden in de hiphopmuziek. Deze ontstond in het New York van de jaren zeventig. Om precies te zijn in het arme stadsdeel The Bronx. Om de alledaagse problemen te vergeten organiseerden jongeren straatfeesten. Hier ontstond als snel een cultuur omheen die bestaat uit MC'en (rap), DJ'en, graffiti en breakdance (Androutsopoulos & Scholz, 2003). Deze hiphopsubcultuur kan gezien worden als een spiegel van het kapitalistische systeem waarin deze geboren is: de jongeren uit The Bronx maakten kunst met de merken op verpakkingen en posters en muziek met moderne platendraaiers en gettoblasteren.

Vanaf de jaren tachtig is hiphop in de Verenigde Staten *mainstream* geworden en overgewaaid naar andere landen. Nederland lijkt een van de eerste Europese landen te zijn die deze cultuur heeft omarmd (Zuma & Rooijackers, 2019). Kenmerkend voor de urban culture is dat de artiest zich ten eerste creatief wil laten gelden. Bij beoefening van urban sports ligt de nadruk op creatief gebruik van het lichaam, expressie en het presenteren van eigen trucjes of *skills*, en minder op sporten en bewegen als doel op zich.

Trucjes als culturele uiting

Voor het *showen* van sportbeoefening wordt tegenwoordig veelal gebruik gemaakt van online platforms als TikTok, Snapchat en Instagram. Sociale media spelen een belangrijke culturele rol (Bruggeling & Batenburg-Eddes, 2020; SELLER, 2021) en typeren urban sports in de 21^e eeuw (Prins et al., 2021). We kunnen urban sports begrijpen als een kruising tussen culturele expressie voortvloeiend uit de *urban arts*, waar creativiteit en esthetiek de boventoon voeren, en sportieve activiteiten als middel om jezelf creatief te uiten.

We zien hierbij een proces wat wij hier ‘urban artificatie’ noemen. Met de term ‘artificatie van sport’ doelde Tainio (2015) op het proces waarbij artistieke of creatieve elementen aan sport worden toegedicht of toegevoegd. Als voorbeeld noemt Tainio creatief hardlopen, ook wel bekend als *figure running* of Strava-Art, waarbij het doel is om zo snel mogelijk een afstand te overbruggen waarmee je een bepaald figuur creëert op de Strava-kaart. In het verlengde daarvan verwijzen wij met de term ‘urban artificatie’ naar de integratie van

cultuuruitingen uit de urban arts in bestaande sportvormen. Voorbeelden hiervan zijn het toevoegen van esthetische elementen (trucjes) aan sporten als BMX (BMX freestyle), maar ook meer gearriveerde sporten als voetbal (freestyle voetbal), basketbal (freestyle basketbal), fitness (calisthenics) en hardlopen (freerunning).

Hechte community van 'doe het zelf, maar samen'

Ondanks het individuele karakter van urban sports en de nadruk op eigen prestatie wordt het zijn van een hechte community beschouwd als een belangrijk bijkomend sociaal aspect (Gemeente Arnhem, 2020; SELLERING, 2021). De gemeenschap waar urban sporters zich mee identificeren, wordt bovendien ervaren als zeer inclusief qua niveau waarop men start: volgens beoefenaars zijn sporters van elke leeftijd welkom op het speelveld en helpen zij elkaar hun vaardigheden te ontwikkelen (Bruggeling & Batenburg-Eddes, 2020; SELLERING, 2021).

Het is niet ongebruikelijk dat meer ervaren, meestal wat oudere beoefenaars van urban sports binnen de gemeenschap een informele coachende rol op zich nemen (Donker, 2009). Door te trainen met groepjes minder gevorderden leren deze rolmodellen, ook wel *motivators* genoemd (Bruggeling & Batenburg-Eddes, 2020), anderen 'het vak'. Deze leerweg kent bovendien geen vastgestelde regels: bij urban arts en sports gaat het om doorzetten en je eigen vermogens ontdekken (Donker, 2009).

2.3 De rol van competitie

Deelnemers van diverse urban sportvormen maken kenbaar dat, in tegenstelling tot traditionele sporten, niet competitie, maar het verleggen van persoonlijke grenzen en creatief gebruik van het lichaam centraal staan bij het beoefenen van urban sports (SELLERING, 2021). Dit blijkt ook uit eerder onderzoek onder skaters in Colorado, waarin beoefenaars de elementen van concurrentie en strijd niet vergelijkbaar vinden met de rol van competitie in traditionelere sportvormen (Beal, 1996). Naast het verleggen van grenzen staan volgens deze skaters participatie en het aanmoedigen van ontwikkeling centraal. Anderen verslaan speelt geen grote rol. De creatiefste, meest vaardige beoefenaars verkrijgen status, maar anderen kleineren vanwege eigen succes gaat sterk tegen de sociale norm in (Beal, 1996).

Hoewel urban sports in aanleg niet in de vorm van een traditionele competitie zijn georganiseerd, is de *scene* wel degelijk competitief. In de urban gemeenschap wemelt het van de *battles* (wedstrijden) en vermelden winnaars de daar behaalde overwinningen met trots op diverse sociale-mediakanalen, zoals YouTube en Snapchat. De battles draaien om vaardigheden laten zien en persoonlijke grenzen verleggen; sociale media dienen als middel om te laten zien dat je beter bent dan je rivaal en dus het volste recht op herkenning en respect hebt (Donker, 2009). Volgens Donker (2009) fungeren de battles daarnaast als ontmoetingsplaatsen en informatiebronnen over de nieuwste ontwikkelingen binnen de gemeenschap.

Lokale, nationale en internationale sportorganisaties en grote merken als Red Bull organiseren steeds vaker gereguleerde competities. Zo vinden onder de naam van Red Bull verschillende 'urban' toernooien plaats, zoals Red Bull Art Of Motion (freerunning), BC One World Final (breakdance), Red Bull Street Style (freestyle voetbal) en Red Bull Calisthenics Championship (calisthenics). Net als de komst van steeds meer urban sports-specifieke voorzieningen valt dit proces van lokaal ongeregelde sportieve activiteiten naar een internationaal gereguleerde competitiesport te begrijpen als een onderdeel van sportificatie (Van Bottenburg, 2004; Hoeijmakers & Romijn, 2018).

Hoewel deze beweging duidelijk zichtbaar is, wijzen Glenney en Mull (2018) erop dat vooralsnog veruit de meeste competities die plaatsvinden binnen urban sports overwegend ongereguleerd zijn. In veel skateboardcompetities is er bijvoorbeeld een tijdslimiet, maar zijn er verder weinig restricties en regels waar de deelnemers zich aan moeten houden. Ter illustratie maken zij een vergelijking met een sport als kunstschaatsen:

'It would be surprising to see ice-dancers engage in tricks that involved the walls surrounding the ice-rink or that included dancers removing a skate to plant a foot to shift a trick across the ice. In skateboarding, such innovative rule-breaking play is not only encouraged but anticipated.' (Glenney & Mull, 2018, p. 4)

Volgens de auteurs illustreert dit dat creativiteit en grensverlegging nog steeds de kern zijn van de urban sports-gemeenschap.

Sportificatie

Uit diverse studies onder skateboarders, freerunners en breakdancers blijkt dat beoefenaars verdeeld zijn over de vraag of het proces van sportificatie een positieve ontwikkeling is (Bruggeling & Batenburg-Eddes, 2020; Clegg, 2011). Sommige zeer vaardige urban sporters worden professioneel, zien met deze toegenomen aandacht mogelijkheden om geld te verdienen en gaan stad en land af om deel te nemen aan de competities en toernooien. Volgens tegenstanders gaat het reglementeren van de sport echter ten koste van de creativiteit van beoefenaars, omdat gereguleerde sport focust op zoveel mogelijk punten behalen (Bruggeling & Batenburg-Eddes, 2020). Daarnaast benoemen sommigen dat het stellen van regels de toegankelijkheid van de sport in de weg staat.

Eenzelfde gedachtegang is zichtbaar wanneer het gaat om commercialisering, waarbij sporters afkeuren dat anderen aandacht besteden aan hippe kleding in plaats van het beoefenen van de sportieve of creatieve activiteiten zelf (Clegg, 2011).

Het lijkt erop dat sommige urban sporters meer waarde hechten aan de oorspronkelijke filosofie van de sport, die niet verloren mag gaan. Volgens hen past institutionalisering niet in het oorspronkelijke gedachtegoed waarin de urban sporten zijn ontstaan. Zoals benoemd zijn vele urban sports immers ontstaan onder jongeren die zich juist probeerden af te zetten tegen de dominante burgerlijke cultuur, waar de gestandaardiseerde sport met haar regels, competities en instituten deel van uitmaakt (Glenney & Mull, 2018).

Sommigen gaan zelfs zo ver dat zij vinden dat aangelegde faciliteiten zoals skate- en freerunparken haaks staan op de filosofie van de sport, omdat de creatieve essentie juist zat in het skaten en freerunnen in een omgeving die daar niet voor was ingericht.

3. Toewerken naar een definitie

Met behulp van de beschrijving en kritische bespreking van veelgenoemde kenmerken van urban sports in hoofdstuk 2 kunnen we nu toewerken naar een heldere afbakening of definitie van het begrip. Hieronder vatten we de belangrijkste resultaten uit de verkenning samen en presenteren we ons voorstel.

Het eerste kenmerk dat we besproken hebben is de mate waarin urban sports beoefend worden in een stedelijke setting. Van oorsprong vonden de meeste urban sports plaats in een stedelijke omgeving en maakten beoefenaars gebruik van de openbare stedelijke ruimte, die niet is aangelegd met als doel om te sporten. Tegenwoordig faciliteren gemeenten de beoefening van urban sports met aangepaste voorzieningen, zowel in de openbare ruimte (denk aan skateparken, playgrounds en calisthenicsvoorzieningen) als in de vorm van specifieke *indoor* voorzieningen (zoals een urban sporthal). Bovendien laat de stad zich moeilijk afbakenen, waardoor urban sports niet alleen zijn voorbehouden aan de grenzen van de stad. Hoewel de sporten een overwegend stedelijke ontstaansgrond hebben, vindt hedendaagse beoefening niet meer alleen plaats in de stad als speelveld, of breder, in de openbare ruimte.

Een volgend kenmerk is de stadse jongerencultuur waarin de sporten zijn ingebed, ook wel de urban culture genoemd. Zowel de hechte community waarvan urban sporters deel uitmaken als het creatieve showelement dat de sporten typeert, moeten worden gezien als elementen die voortkomen uit deze cultuur. Daarom zien wij de inbedding binnen de urban culture als het meest onderscheidende kenmerk van urban sports. In de urban sports-community helpen deelnemers elkaar bij het ontwikkelen van vaardigheden, waarbij creatieve expressie en persoonlijke grensverlegging centraal staan. Dit zien we terug in de trucjes waar het bij veel 'typische' urban sports om draait, die veelal worden getoond op straat en via diverse sociale-mediakanalen. We zien een sport dus als 'urban' wanneer van oorsprong vooral degenen die deel uitmaken van de grootstedelijke jongerencultuur (urban culture) deze beoefenen. We stellen voor dat een sport zonder creatieve en/of artistieke elementen niet kan worden beschouwd als urban sport. Deze is in dit geval te ver verwijderd van de culturele oorsprong van 'urban'.

Tot slot schreven we over het competitie-element, dat volgens veel beoefenaars van oorsprong geen centrale rol heeft in urban sports. Wel zien we competitie in de urban scene in de vorm van battles, waarin vaardigheden laten zien en persoonlijke grenzen verleggen centraal staan. Via battles nemen beoefenaars het tegen elkaar op en zo strijden zij om aanzien en respect.

Vanwege de vele nuances die uit het literatuuronderzoek naar voren komen, concluderen we dat het begrip urban sports zich niet scherp laat afbakenen. We stellen daarom voor een brede definitie te hanteren:

Urban sports zijn sporten die van oorsprong vooral worden beoefend door jongeren, veelal plaatsvinden in de stedelijke openbare ruimte, zijn ingebed in de 'urban culture' en hierdoor creatieve en/of artistieke elementen bevatten die worden getoond op straat en/of via sociale media, mogelijk in de vorm van battles.

Belangrijk om te benadrukken is dat de voorgestelde definitie gelezen moet worden als voorlopig. Naarmate meer inzicht verkregen wordt in de verschillende urban sportvormen, moet de definitie verder aangescherpt worden.

3.1 Afbakening urban sportvormen

Door de voorgestelde definitie van urban sports wordt duidelijk waarom een sport als jeu de boules zich moeilijk laat bestempelen als urban. Het is een sport die niet van oorsprong wordt beoefend door jongeren en

die niet in ingebed is in de urban culture, aangezien creatieve en/of artistieke elementen niet centraal staan. Volgens dezelfde redenering kunnen we stellen dat bootcamp niet als urban sport moet worden beschouwd.

Daartegenover kunnen dergelijke kenmerken wel toegewezen worden aan een sport als breakdance, die bij het ontstaan van de urban culture al deel uitmaakte van de voorloper: de hiphopcultuur. Ook freestyle voetbal bevat veel kenmerken die typerend zijn voor urban sports: inbedding binnen de urban culture resulteert erin dat het voetbal een duidelijk showelement bevat. Daarbij wordt de sport van oorsprong beoefend door stadse jongeren en vindt competitie plaats in de vorm van battles. Bij sporten als tricking, freerunning en calisthenics spelen battles nauwelijks een rol, maar staan creativiteit en fysieke grensverleggende prestaties centraal.

Hoewel de voorgestelde definitie laat zien wat de urban sportvormen met elkaar verbindt, verschillen de sporten in de mate waarin bepaalde kenmerken op de voorgrond treden. Deze constatering valt te begrijpen met de visie op sport volgens Crum (2001). Crum ziet sport als een familie: er bestaat een kern van sporten die in alle opzichten aan de gestelde definitie voldoen. De afstammelingen van deze kern delen één of meerdere van deze kenmerken.

Voor een aantal sporten is vanuit de literatuur te weinig kennis om deze goed te kunnen plaatsen. Het is daarom nog niet mogelijk om voor elke sport te bepalen of deze aan de hand van onze definitie valt onder de noemer urban sports. Om nauwkeurig te kunnen bepalen welke sporten wel en welke niet kunnen worden beschouwd als urban, is dus verder (veld)onderzoek nodig naar de precieze kenmerken van de sport in kwestie.

4. Richting aan vervolgonderzoek

We begonnen deze notitie met de observatie dat de aandacht voor urban sports sterk groeit. Vanwege de toenemende behoefte van beleidsmakers om urban sports te stimuleren en een plek te geven in de stad ontstaat bij overheden op verschillende niveaus behoefte aan meer inzicht in de aard en de omvang van dit paraplubegrip. Om tot deze inzichten te komen is een definitie van urban sports nodig.

De verkenning en voorlopige definitie van urban sports zoals voorgesteld in deze notitie, kunnen worden gezien als een eerste stap in het krijgen van inzicht in de ‘aard’ van urban sports. De resultaten uit het literatuuronderzoek en de verheldering van het begrip helpen ons om een beter en scherper beeld van urban sports te krijgen. Bovendien biedt de voorgestelde definitie ons handvatten om urban sporten te onderscheiden van niet-urban sporten. Dit maakt het onder andere makkelijker om de deelname aan urban sports te meten, waarmee we onze kennis over de omvang van urban sports kunnen vergroten.

Het Mulier Instituut wil onderzoek doen naar de omvang van urban sports. Hoeveel mensen doen eigenlijk aan urban sports in Nederland? En wie zijn deze mensen? Waar liggen hun behoeftes? Het afgelopen jaar is gewerkt aan een betere vertegenwoordiging van urban sportvormen in vragenlijstonderzoeken, waaronder het Nationaal Sportonderzoek (NSO) en de VrijetijdsOmnibus (VTO). Over de resultaten van deze metingen verschijnt in het voorjaar van 2023 een factsheet met eerste deelnamecijfers.

Het gebruik van vragenlijstonderzoek om de urban sports-deelname te meten kent een groot nadeel. In vragenlijstonderzoek blijken jongeren namelijk veelal ondervertegenwoordigd. Bovendien worden in het NSO en de VTO enkel personen van 16 jaar en ouder bevraagd over hun sport- en beweeggedrag. Aangezien urban sports juist populair lijken onder jongeren, roept dit de vraag op of we de deelname met deze methode voldoende in kaart kunnen brengen. Om het beeld dat ontstaat uit vragenlijstonderzoek aan te scherpen en te nuanceren, verkennen we in 2023 mogelijkheden voor het gebruik van alternatieve onderzoeksmethoden om de deelname aan urban sports te meten.

Uitnodiging tot dialoog

We zijn geïnteresseerd in de kennisbehoeften van beleidsmakers en andere professionals uit de praktijk. Deze notitie kan als startpunt dienen om, in dialoog met beleid en praktijk, nieuwe onderzoeksvragen rondom de aard en omvang van urban sports te identificeren.

*Wilt u op deze notitie reageren?
Dan nodigen wij u uit om deze korte vragenlijst in te vullen.*

*Wilt u met ons verder praten over urban sports?
Laat dan in de vragenlijst ook uw e-mailadres achter.*

Literatuurlijst

- Androutsopoulos, J., & Scholz, A. (2003). Spaghetti funk: appropriations of hip-hop culture and rap music in Europe. *Popular Music and Society*, 26(4), 463-479. <http://dx.doi.org/10.1080/0300776032000144922>
- Beal, B. (1996). Alternative masculinity and its effects on gender relations in the subculture of skateboarding. *Journal of sport behavior*, 19(3), 204-220.
- Bruggeling, D., & Van Batenburg-Eddes, T. (2020). *Onderzoek urban sports*. Gemeente Rotterdam.
- Clegg, J. L. (2011). *An Existential Phenomenological Examination of Parkour and Freerunning* [Thesis]. San Jose State University.
- Crum, B. J. (2001). *Over de versporting van de samenleving*. (Tweede editie). De Vrieseborch.
- Donker, J. (2009). *Brabant Urban Stad?* Stichting Los Bewegingstheaterwerkplaats Maastricht.
- Gemeente Amersfoort (2019). *Samenspel voor een gezond groeiend Amersfoort. Sportnota 2019-2024*.
- Gemeente Amsterdam (2021). *Agenda Urban Sports 2021-2025. De stad als speelveld, je lichaam als instrument* [Beleidsdocument].
- Gemeente Arnhem (2020). *Sport- en beweegakkoord gemeente Arnhem* [Beleidsdocument].
- Gemeente Eindhoven. (z.d.) *Sport en bewegisvisie 2021-2025*. Geraadpleegd op 15 maart 2022, van <https://www.eindhovenosport.nl/actueel/projecten/sport-en-beweegvisie-2021-2025>
- Gemeente Rotterdam (2018). *Beleidsnota urban sports 2018-2021 'van de straat'. Van lifestyle naar sport* [beleidsdocument].
- Giebels, R., Schoonen, D., Hulshof, G., & Reinders, M. (2018). *Ambitieplan urban sports & culture Brabant 2018-2020*. Studio Cornflakes.
- Glenny, B., & Mull, S. J. (2018). Skateboarding and the ecology of urban space. *Journal of sport and social issues*, 42(6), 437-453. <https://doi.org/10.1177/0193723518800525>
- De Haan, H. J. (2006). Culturele en ruimtelijke constructies van stad en platteland. *BLIND! : interdisciplinair tijdschrift*, 2006(9). <http://www.ziedaar.nl/article.php?id=255>
- Hoeijmakers, R., & Romijn, D. (2018). *'Onze sport is booming'. Een casestudie naar de opkomst van padel, beachvolleybal en boulderen*. Mulier Instituut.
- Hoyng, J., & Kenniscentrum Sport (2018). Urban sports: lessen uit de praktijk. *Sport Bestuur & Management*, 20(6), 20-22.
- Hoyng, J. (2019, 11 januari). *Urban sport is cool en hot*. Allesoversport. Geraadpleegd op 22 november 2022, van: <https://www.allesoversport.nl/thema/beleid/urban-sport-is-cool-en-hot/>

Lucassen, J. M. H. (2021, 23 september). *Urban sports: van marginaal naar mainstream?* <https://www.straatbeeld.nl/artikel/urban-sports-van-marginaal-naar-mainstream>

Lucassen, J. M. H., & Wisse, E. (2011). *Sporten op de grens: studies over leefstijlsporten*. Arko Sports Media.

Prins, R. G., Hoekman, R. H. A., & Van der Poel, H. (Red.) (2021). *Sport en bewegen in de openbare ruimte: de beweegvriendelijke omgeving in gebruik en beleid, brancherapport sport*. Mulier Instituut.

Salome, L. R. (2012). *Indoorising the outdoors: Lifestyle sports revisited* [Dissertatie]. Universiteit Utrecht.

Selling, M. (2021). *Urban sports. Hoe sportende jongeren zichzelf organiseren en gemeenten dat kunnen stimuleren, ondersteunen en faciliteren*. Arko Sports Media.

Sportraad Amsterdam (2020). *Urban sports*. https://www.sportraadamsterdam.nl/wp-content/uploads/2020/10/Sportraad_Amsterdam_Urban_Sports.pdf

Steenbekkers, A., Simon, C., & Veldheer, V. (Reds.) (2006). *Thuis op het platteland. De leefsituatie van platteland en stad vergeleken*. Sociaal en Cultureel Planbureau.

<https://www.politieacademie.nl/kennisonderzoek/kennis/mediatheek/PDF/73804.pdf>

Tainio, M. (2015). *Parallel Worlds: Art and Sport in Contemporary Culture* [Dissertatie]. Aalto Arts Books.

Van Bommel, N. (2021, 23 juli). *Ollies en kickflips in een fonkelend skatepark: hoe 'echte' vrijheid jongeren weer aan het bewegen krijgt*. Volkskrant. <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/ollies-en-kickflips-in-een-fonkelend-skatepark-hoe-echte-vrijheid-jongeren-weer-aan-het-bewegen-krijgt-b999c950/>

Van Bottenburg, M. (2004). *Verborgen competitie: over de uiteenlopende populariteit van sporten*. Arko Sports Media.

Van den Dool, R. (2016). *Anders georganiseerde sport: sport buiten de sportverenigingen om*. Mulier Instituut.

Van den Dool, R. (2017). *Ontwikkeling sportdeelname naar sporttakken* [Factsheet 2017/14]. Mulier Instituut.

Zuma, B., & Rooijackers, M. (2020). Uncovering the potential of urban culture for creative placemaking. *Journal of Tourism Futures*, 6(3), 233-237. <https://doi.org/10.1108/JTF-10-2019-0112>



Mulier Instituut | Sportonderzoek voor beleid en samenleving
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht | Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | info@mulierinstituut.nl | www.mulierinstituut.nl